

call 'obrir-se pas', NOller, etc.

Però d'altra banda no hi ha hagut menys ampliacions de sentit en l'altre *call*. De moment no ens acostem gaire a l'objectiu a què provem d'apuntar: *posar call a una cosa* 'haver-s'hi endurit, acostumat' (veg. les locucions en *AlcM*), en tenim un exemple en una comèdia del mallorquí B. Ferrà (ed. *IdOr* 1, 7); també en *AMAlcover*: «l'investiu ab aquesta descàrrega, que ell ja hi està avesat i ja hi ha posat *call*» (*BDLC* VI, 117). 'Tascó de ferro que es posa en el mànec de les eines' sentit que, en *BDLC* IX, 95, atribueix a tres pobles entre Solsona i Cardona (*AlcM* ho amplia fins a Balaguer, Pla d'Urgell, Segarra i fins al Penedès): interessa perquè això és solidari d'una altra acc., que si no és 'palmell' ja es refereix a una extremitat del cos animal: *call* no és 'ferradura', però sí una meitat o una part de la ferradura, tant a Gandia com a Menorca: per portar sort, opinen els pagesos menorquins, les ferradures «s'han d'haver trobat pel camp o pels camins, perdudes per ses bèsties: no fa res si no son senceres: pel cas, un *call* val tant com una ferradura» (Camps i Merc., *Folkl.* II, 97).

En fi ja és antic aplicar-lo a coses de la mà, tant o més que a les durícies i ulls-de-poll dels peus. Testimoni Jaume Roig: «devot, conrit, / tornà-s a Déu --- / com lo tocat / per Eliseu / —com aquell féu— / ulls obriràs, / badallaràs / tu, set badalls: / perdràs set *calls* / e set brians, / quals en les mans / tens, e als peus» (*Spill*, 12328). I és que realment, si per als cossos delicats de ciutadans (i que treballin en negocis o estudis) les durícies són cosa dels peus, no ho són menys, en el comú de la gent, de les mans, i fins se'n parla més; i és en la planta o palma de les extremitats de baix i de dalt, on la durícia es fa notar més; per això *callum pedis* és usat per OPou per traduir la planta del peu (p. 251): la metonímia ha traslladat la durícia a designar tota la planta. ¿Per què no també el pla de la mà, coses que fan joc i s'equiparen en JRoig i pertot? Segur que es va fer així, puix que *call* per a un mallorquí tan popular com Mn. *AMAlcover* és, abans que tot, «duresa que se forma damunt la pell a força de fregar i fer-hi feina» (*BDLC* IV, 1909, 352); OPou ho diu amb insistència «los *calls* del treball: *callus*», a la p. 248, i a la p. 276: «los *calls* que de treball se fan en les mans, estan en la pell defora». ¹ En un parlar mallorquí com el de Bunyola (1963), veig que allí diuen «es *dos calls* de sa mà», per les dues cares: hi anoto una cobla o refrany que deia «per una sitja s *ə̀ə̀n̄kà*: / *ə̀ə̀ dos kálz də sə má*» o sigui cal servir-se de la mà en tots sentits, amunt i avall, etc.

No caldrà estendre's més: pel cap baix queda provat que el cat. *call* amb els dos homònims que s'hi han absorbit donava base de sobres per a una evolució ulterior com 'palmell de la mà', sense que s'hagi de pensar en un altre ètímon (i menys un de tan difícil semànticament i en fonètica com el *CALCEM* en què hom pensa per al mot dialectal francès). Però de més a més veiem que el canal semàntic més fundat per a la nova acc. és el de les durícies causades en la

mà del pagès pel maneig incessant dels arreus de llaurar i semblants, o en la de l'obrer manual de les ciutats, o en la del mariner, el bastaix, el soldat que branda incansablement un arma (infra, *callós* en Ant. Canals), el sabater, la cosidora que apedacen o ataconen el cuiro, la dura bossa, etc., que freguen i esterregen en la neteja, en un mot la dels homes i dones decisius en els desenrotllaments del lèxic. Hi devien contribuir, és clar, els altres canals semàntics que ja he indicat.

Duplicat savi merament llatí de *call* I: *callus* (llatí tardà *callus* en lloc del clàssic *callum*).

DERIV. I: *Callós* [S. xv, el llibre d'*Ajustaments* de la Bibl. Univ. de Bna. cita del *DBal.*: «l'hom qui tostemp s'és combatut ab les adversitats, la guerra li ha fetes les mans *calloses*, e, si cau, stant sobre lo ginolls batalla», Ant. Canals, *Providència*, *NCL.*, 23]; *callositat* [mj. S. xv, Díeç]. ¿Vénen d'ací amb ampliació mossàrab del sentit a la superfície dura de terra muntanyosa i roquera, els dos *Callosa* del Migjorn valencià? (ja en la *Cròn.* de Muntaner, § 188); *Callastres* és també el nom d'un llogaret pirinenc, país de sòl dur. *Callastre* sembla derivar d'ací en el sentit de 'marrec, bordegàs grosser però ferm' («joventot» defineixen a Guissona i Pobla de Segur, *BDC* XVI, 64, i XVII, 87; en el Flamicell *callastrot* 'noi mig beneitó', *callastret* un sagetat criat o pastor, Violant, *Pa.*, 43, 44). Mn. JnSegura usa *gallastrassot* minyó, noiet jove (*A Estonas Perdudes*, p. 25) on hi ha contacte (probt. contaminació) de *GALL*.

Callista (no encara Lab, 1888, Bulbena ni Vogel). *Encallir*; *encalliment*.

II. *Callis* 'camí entre dues parets o fileres d'arbres' [*DAg.*, com a propi del Vallès]; encara que en català no disposem més que de tan recent documentació, una sèrie de dades indirectes fan creure que hi existiria des d'antic: a) el juriconsult famós Jaume *Callis* nasqué a Vic l'any 1370; b) els més desenrotllats *calleris* i *callissó* es documenten des d'antic, i aquest suposa *callis* i tots dos junts fan sospitar que *callis* també existia; c) l'aranès *caris* 'androna, passadís estret entre dues cases' és una vella institució jurídica de la vall (Brocà, *AIEC* I, 337); d) en els parlars veïns de l'Oest, encara que ja castellans, *callizo* es documenta des d'antic: doc. murcià de 1272, molts docs. jurídics aragonesos per a «callejón», de 1378, 1414 i altres dels Ss. xv-xvi, veg. *DCEC* I, 604b8-13; IV, 954a36-42. Sento *callis* de més a més en cat. fronterer, Nord-oest de Fraga, a St. Esteve de Llitera: «este *kaliθét*» parlant d'un carrer estret dins la vila de Roda d'Isàvena (1957); i podem creure que es basen en un ús català: «otras casas quemaron unas muy suntuosas que --- poseía al lado --- de su habitación, que sólo media entre ambas un *callizo*», doc. de Mont-roig de Tastavins any 1706 (*BHiGeogr. B.Aragón* II, 90), «lo carrejó de la canal, espècie de *callis* o *carrejó* que puja fins dalt de la serra», que vaig escriure jo durant l'enquesta de La Salzedella (Macstrat, 1961). Almenys avui és, doncs, un mot de la zona fronterera. Aragó endins no hi ha dubte que segueix viu: «por allí había *callizos*», 'passatges, camins de travessa', Yosa de